

Весна Дицков

Универзитет у Београду – Филолошки факултет

vesna.dickov@fil.bg.ac.rs

РОМАНИ ГАБРИЈЕЛА ГАРСИЈЕ МАРКЕСА У СРПСКОЈ ПРЕВодној КЊИЖЕВНОСТИ

Апстракт: Предмет овог рада је преводна рецепција романа колумбијског писца Габријела Гарсије Маркеса код Срба. Истраживањем су обухваћени преводи Гарсије Маркесових романа који су објављени у целости на српском језику током XX и XXI века. У циљу сагледавања обима и квалитета овог рецепционистичког процеса, разматрани су сви његови главни параметри (еволутивна динамика, издања, тиражи, пратећа и допунска апаратура), као и релевантни учесници (преводиоци, аутори поговора и предговора, издавачи), са аналитичко-критичке тачке гледишта и у складу са хронолошким критеријумом. Имајући у виду значај романа Габријела Гарсије Маркеса за формирање магичног реализма као посебног правца хиспаноамеричке књижевности, указује се на улогу овог писца на уобичавање одговарајућег хоризонта очекивања читалаца на српском језичком подручју, као и на могуће смернице његових будућих модификација.

Кључне речи: Габријел Гарсија Маркес, магични реализам, хиспаноамеричка књижевност, рецепција, превођење.

Abstract: The subject of this paper is the reception of the translations of the novels of the Colombian writer Gabriel García Márquez among the Serbs. This research covers the Serbian translations of García Márquez's novels, which have been published in their entirety in Serbian during the 20th and 21st centuries. In order to determine the scope and quality of this reception process, all its main parameters (evolutionary dynamics, publications, circulation, supporting and supplementary apparatus), as well as the relevant participants (translators, authors of prefaces and postfaces, publishers), have been considered from the analytical-critical point of view and according to a chronological criterion. Bearing in mind the importance of Gabriel García Márquez's novels for the formation of magical realism as a specific stream of Hispanic American literature, the paper points out the role of this writer in shaping the appropriate horizon of readers' expectations in the Serbian language area, as well as possible directions for its future modifications

Keywords: Gabriel García Márquez, magical realism, Hispanic American literature, reception, translation.

1. Увод

Габријел Гарсија Маркес (Gabriel García Márquez, 1927–2014), колумбијски прозни писац и публициста, сматра се најзначајнијим представником магичног реализма (*el realismo mágico*) и једним од утемељивача новог хис-

паноамеричког романа (*la nueva novela hispanoamericana*). Уобличавајући свој књижевни укус у карипском поднебљу, где се преплићу различита културолошка наслеђа (прехиспанско, шпанско, афричко), Гарсија Маркес је изградио, под видним утицајем иновативних наративних техника зачетника модерног романа с англофоног говорног подручја (Фокнер, Џојс, Вулф, Хемингвеј), као и поетског израза колумбијског авангардног покрета „пиједрасијелизма” (*pie drascielismo*)¹, књижевни дискурс особеног сензибилитета, којем је својствено укрштање различитих равни приповедања (митолошка, психолошка, историјска) у циљу осликавања, без јасно утврђених граница, појавне стварности и обриса пишчевог унутрашњег света.

Овај рад је посвећен примарној рецепцији романа Габријела Гарсије Маркеса у Србији. У том смислу, истраживачки корпус чине преводи Маркесових романа који су се у целисти појавили на српском језику у облику посебних издања током XX и XXI века, док парцијални преводи који су излазили у периодичним и серијским публикацијама нису предмет нашег интересовања, као ни филолошко вредновање разматраних превода. Анализирани су главни параметри (издања, тиражи) и одлике (интензитет, развојне етапе) поменутог рецепционистичког процеса, уз уважавање хронолошког критеријума у обради података. Посебна пажња је усмерена на непосредну улогу коју су остварили преводиоци, издавачи и писци пратећих текстова (предговора, поговора). Узимајући у обзир значај ових дела како у оквиру целокупног Маркесовог стваралаштва тако и у склопу хиспаноамеричке књижевности, настојали смо да укажемо на уобличавање и модификовање хоризонта очекивања код читалаца са српског језичког подручја, као и на постојање могућности за његову даљу надоградњу у домену српске преводне књижевности.

2. *Sto godina samoće*: издања на српском језику

Први роман Габријела Гарсије Маркеса који је преведен на српски језик, уједно и његово прво дело објављено код нас у облику књиге, био је роман *Sto godina samoće*. Захваљујући иновацијама у наративном проседеу и стилском изразу, овај, четврти по реду, роман који је изашао из Маркесовог пера, означио је прекретницу и на ауторовом списатељском развојном путу и на међународној књижевној сцени. Одмах по изласку из штампе, оригинал на шпанском језику (*Cien años de soledad*) побудио је велику пажњу читалаца,

¹ Пиједрасијелизам је авангардни књижевни покрет који је постојао у Колумбији током позних тридесетих година XX века (1935–1939). Назван по антологији *Piedra y cielo* (*Камен и небо*) шпанског песника Хуана Рамона Хименеса (Juan Ramón Jiménez), настао је као противтежа доминантној парнасовској поезији Гиљерма Валенсије (Guillermo Valencia), са циљем да омогући обнову колумбијске поезије на тематском, формалном и стилском плану, афирмишући пречишћен лирски песнички израз, освежен оригиналним метафорама и надахнут аутохтоним америчким вредностима.

те је цео тираж првог издања, од 8.000, распродат за непуне две недеље током месеца јуна 1967. године у Буенос Ајресу; 1972. године ово дело је донело Гарсији Маркесу престижну књижевну награду „Ромуло Гаљегос” (*Premio Rómulo Gallegos*)². Само годину дана после поменутог признања, роман *Sto godina samoće* стигао је пред нашу читалачку публику (1973. године) у тиражу од 6.000, захваљујући Београдском издавачко-графичком заводу и Јасни Мимица-Поповић, која је сачинила превод са шпанског језика, као и пропратну белешку, информативног карактера, у којој пружа основне био-библиографске податке о аутору и скреће пажњу на изузетан одјек романа *Sto godina samoće* у земљама шпанског језичког подручја.

Београдски издавачко-графички завод је објавио, у раздобљу од петнаест година (1976–1991), још седам пута превод Јасне Мимица-Поповић у виду цепних издања, са укупним тиражем од 170.000.³ Ако се овоме збиру дода тираж првог издања поменутог дела из 1973. године, долазимо до податка да је Маркесов роман *Sto godina samoće* достигао 176.000 примерака, штампаних само у издањима Београдског издавачко-графичког завода.

Заслугом здружених издавача из Београда (Народна књига, Књижевне новине, Рад), Кикинде (Партизанска књига) и Сарајева (Свјетлост) предвођених београдском Просветом, роман *Sto godina samoće* је изашао 1985. године, такође у истом преводу Јасне Мимица-Поповић, са тиражем од 8.700, у оквиру едиције „Hispanoamerički roman” (друго коло) коју је приредио Милан Комненић. Ово посебно издање има поговор сачињен од дванаест критичких текстова различитих хиспаноамеричких и европских

---

² Међународна књижевна награда за роман „Ромуло Гаљегос” сматра се најзначајнијом на тлу Хиспанске Америке; установљена је 1. августа 1964. године указом председника Венецуеле Раула Леонија (Raúl Leoni) као својеврстан критички одјек „бума” нове хиспаноамеричке прозе (*el boom de la nueva narrativa hispanoamericana*), а назив је добила по венецуеланском прозном писцу и политичару Ромуло Гаљегосу (Rómulo Gallegos), аутору романа *Доња Барбара* (*Doña Bárbara*), једног од најпознатијих хиспаноамеричких дела XX века, који је у раздобљу од девет месеци током 1948. године био председник Републике Венецуеле, победивши на првим слободним изборима у савременој историји ове хиспаноамеричке државе, са, до данас непревазиђених, 80% добијених гласова. У почетку, награда „Ромуло Гаљегос” је додељивана сваких пет година и односила се искључиво на романе хиспаноамеричких писаца; почев од 1987. године додељује се сваке друге године, а од 1990. године у избор улазе и романи шпанских аутора. Габријел Гарсија Маркес је био други добитник ове награде, после перуанског писца Марија Варгаса Љосе (Mario Vargas Llosa), који је награђен 1967. године за роман *Зелена кућа* (*La casa verde*), док је Мексиканац Карлос Фуентес (Carlos Fuentes) био лауреат 1977. године са романом *Terra Nostra*; сва три писца су били утемељивачи новог хиспаноамеричког романа.

³ Прво издање (1976) – 20.000 примерака; друго издање (1978) – 10.000 примерака; треће издање (1979) – 20.000 примерака; четврто издање (1982) – 30.000 примерака; пето издање (1984) – 30.000 примерака; шесто издање (1985) – 50.000 примерака; седмо издање (1991) – 10.000 примерака.

аутора⁴, са тумачењима најзначајнијих одлика Маркесовог романа *Sto godina samoće*: испреплетаност метафизичког, наративног и језичког слоја; улога у обнови романа као књижевне врсте за коју се тврдило да је превазиђена; анахронизам као суштинска одредница оригиналности; однос историјског и митског времена; фикција као главни параметар поетског израза савремене Јужне Америке; иронично-комична перспектива као веза са литературом апсурда; видови пројекције колективно несвесног и праисконског у митској стварности историје (приповедачки тон, ликови, суверено присуство еротике и љубави); кружна и динамична структура; главни јунаци; однос приповедач–читалац са припадајућим елементима (дистанце приповедач–исприповедано и читалац–ликови); самоћа као основна тема; најзначајнија изражајна средства (понављање одређених мотива, претерана употреба хипербола и симбола) и њихова улога у грађењу ликова. Текстове су превеле са шпанског на српски језик Маша Теслић и Бада Домић.

Крајем XX века, издавачке куће Народна књига Алфа и Невен објавиле су (1998. године) роман *Sto godina samoće*, у добро познатом преводу Јасне Мимица-Поповић, без пропратних текстова, осим, већ више пута прештампаване, белешке о аутору на корицама књиге.

Почетком XXI века, Завод за уџбенике и наставна средства је објавио (2002. године) роман *Sto godina samoће*, у тиражу од 5.000, користећи, такође, превод Јасне Мимица-Поповић, допуњен предговором Миливоја Стефановића („Сто година самоће. У свету Маконда”)⁵, чиме су читаоци у Србији први пут добили издање Маркесовог романа *Sto godina samoће* пропраћено одговарајућим критичким текстом домаћег аутора. Поменути предговор садржи низ драгоцених тумачења, често компаративног карактера, везаних за ванкњижевне утицаје и еволуцију Маркесове поетике током скоро дводеценијског периода који је претходио настанку романа *Sto godina samoће*. У Маркесовој приповедачкој техници, која доводи наизглед унапред дефинисане јунаке у хаотичне животне услове, Стефановић препознаје присуство принципа Пиранделове драматургије. Надахнут Ничевим дуалним схватањем ниҳилизма, односно Хераклитовим уверењем о неминовности сталне промене, Гарсија Маркес, истиче Миливоје Стефановић, ствара у

⁴ Поред Марија Варгаса Љосе и Карлоса Фуентеса, аутори текстова су следећи књижевници: уругвајски књижевни критичар Емир Родригес Монегал (Emir Rodríguez Monegal); колумбијски есејиста Ернесто Фелкенинг (Ernesto Volkening); кубански песник Франсиско де Ораа (Francisco de Oraá); чилеански хиспаниста Паул Силва-Касерес (Raúl Silva-Cáceres); италијански књижевни критичар Паоло Милано (Paolo Milano); чилеански хиспаниста и песник Хајме Ђордано (Jaime Jordano); колумбијски књижевни критичар Алберто Ојос (Alberto Ojós); шпански есејиста и књижевни критичар Рикардо Гуљон (Ricardo Gullón); уругвајски писац, књижевни критичар и публициста Рубен Котело (Rubén Cotelo); француски хиспаниста Клод Куфон (Claude Couffon).

⁵ Миливоје Стефановић, „Сто година самоће. У свету Маконда”, у: Габријел Гарсија Маркес, *Sto godina samoће*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, 2002, стр. 7–25.

роману *Сто година самоће*, следећи своју демијуршку идеју, један аутономни свет чија је суштина

[...] по вишеслојности значења и полифоној структури тока нарације, по својој укупној универзалној симболичкој контекстуалности, по јединственом смислу и логосу догађања људске драме у животу као авантури, по интерпретацији времена као контрапункта кружења повлашћених тренутака, по амбицији да се све време и сав простор људског света компримира у једној тачки, по судбинама које се већ и самим тим понављају, по свом специфичном схватању психологије на основу које се греси, склоности и страсти наслеђују и манифестују: увек налик – никад исто.⁶

Начин на који Гарсија Маркес супротставља у роману *Сто година самоће* субјективно и објективно виђење света, унутрашњи и спољашњи ток догађања, као и књижевна употреба језика која, премда симболичка, никада не запада у параболу, чине га, по мишљењу аутора поговора, јединим савременим баштиником традиције Сервантеса и Раблеа, „[...] утолико што је мајсторски интегрисао хуморност донкихотовског трагања за имагинарним и немогућим са хумором гаргантуовског преувеличавања реалног и могућег.”⁷ Премда уочава пишчеву склоност ка аутореференцијалности и блискост уверењу о прекомерној употреби свих значајних доктрина, Миливоје Стефановић сматра да роман *Сто година самоће* не припада нужно постмодерној прози, будући да уместо интелектуалистичког егзибиционизма скреће пажњу читалаца на већ помало потиснуте елементарне људске потребе, емоције и страсти. „Тачније би било рећи да *Сто година самоће* представља антибајку предочену, у извесној мери, на бајколик начин. Јер, свет Маконда, на крају, не успоставља почетну идиличну слику – напротив, он ишчезава у катаклизми.”⁸

Разматрајући мотив смрти код Булгакова и Гарсије Маркеса, Стефановић истиче да Гарсија Маркес одступа од уобичајених књижевних обрада с обзиром на то да је смрт у његовом роману *Сто година самоће* заступљена са свим својим материјалним атрибутима (крв, лешине, смрад, распадање) као чулна и телесна појава, а не као метафизичка категорија, те да представља израз и парадигму преобила живота и његовог расипања, односно да, за разлику од Булгаковљевог романа *Мајстор и Маргарита*, у делу Гарсије Маркеса „[...] не умире се због смрти, већ због живота, као његов најдубљи израз, истина и избор.”⁹ Уз ову ренесансну рецепцију смрти, која неочекивано наступа усред карневала, у поговору се такође тумаче различити друштвени феномени (религиозност наспрам ентузијастичке обузетости, вишеструке

⁶ *Idem*, стр. 10.

⁷ *Idem*, стр. 12.

⁸ *Idem*, стр. 14.

⁹ *Idem*, стр. 16.

манifestације насиља), као и симболика садржана у имену оснивача Ма-конда (Аркадије [Arcadio]), која наговештава аналогију са пасторалним пределом хеленистичке епохе.¹⁰ Предвидљивост читаве повести породице Буендија (Buendía), а тиме и историје Маконда у чијој се судбини огледа и судбина човечанства, увиђа Стефановић, проистиче из ауторове херменеутичке интерпретације која, пре свега, подразумева прихватање радикалног антиисторицизма, што је Гарсији Маркесу омогућило да целокупну људску и друштвену историју компримира у „сто година самоће” и представи као ванвременско, вечно враћање истог.¹¹

Приликом завршног вредновања романа *Сто година самоће*, Миливоје Стефановић наглашава да је Гарсија Маркес, привидно се држећи једне забачене селендре и ликова једне имагинарне породице, остварио највећи домет романописца – роман универзалног значења – одступивши при томе од уврежених традиционалних методологија, конкретне историјске теме и стварних историјских личности.¹² На крају поговора, Стефановић указује на негативне ефекте рецепције књижевног дела Гарсије Маркеса, због којих је валоризација код уско специјализоване књижевне елите најчешће остајала у границама општих, лапидарних похвала („чаробно”, „несумњиви бестселер”, „још један велики успех”) и површних, олако изречених признања.

Насупрот Борхесу, који има имиц једног од интелектуално и књижевно најзначајнијих аутора у светским размерама, елитног писца – Маркесова величина је, пре свега, повезивана са чињеницом велике популарности његовог дела, то јест са бројношћу издања и тиражем његових дела. Међутим, релативно низак рејтинг његове прозе код „стручне публике” није само последица традиционалне одбојности елите према свему што је популарно и масовно прихваћено – колико је у питању особито сублимна, готово прикривена интелектуална природа Маркесовог дела.¹³

Имајући у виду целокупну наративну прозу Гарсије Маркеса у којој се један необично сложен, инспиративан, веома амбициозно и учено креиран књижевни организам налази испод занимљиве, хуморне, забавне и опсеђујуће површине, Миливоје Стефановић с правом убраја овог хиспано-америчког писца међу малобројне савремене великане „[...] чије су књиге један особен одговор и путоказ за одгонетање чуда велике књижевности – чуда која, међутим, не постоје без магије масовне читалачке публике – не само у времену настанка дела, већ и за све будуће време.”¹⁴

¹⁰ *Idem*, стр. 17–19.

¹¹ *Idem*, стр. 20–21.

¹² *Idem*, стр. 22.

¹³ *Idem*, стр. 24.

¹⁴ *Idem*, стр. 25.

Преводну рецепцију романа *Sto godina samoće* на српском језичком подручју употпунио је у XXI веку издавач Sezam Book из Зрењанина, који је, такође, употребио превод Јасне Мимица-Поповић за сва своја четири издања (2010, 2012, 2015, 2018) овог дела, објављена (са укупним тиражом од 8.000)¹⁵ током скоро десетогодишњег раздобља, без пропратних текстова.

3. Остали романи Гарсије Маркеса у преводу на српски језик

Други роман Гарсије Маркеса који је ушао у видокруг очекивања српских читалаца, пет година после романа *Sto godina samoće*, био је роман *Oharaska*. Ово дело је објавила 1978. године издавачка кућа Дејче новине из Горњег Милановца, у 5.000 примерака. *Oharaska*, иначе први роман Габријела Гарсије Маркеса, појавио се код нас са великом временском дистанцом (23 године) у односу на оригинал (*La hojarasca*, 1955), у преводу са шпанског језика Јасне Мимица-Поповић. Роман *Oharaska* заузима посебно место у оквиру књижевног опуса Гарсије Маркеса, јер се ради о творевини којом је започет циклус посвећен Маконду. Међутим, иако је неоспорно веома значајан јер садржи клицу Маркесовог иновативног приповедачког поступка (преплитање различитих наративних равни, присуство више равноправних приповедача, доминантна употреба унутрашњег монолога, поигравање цикличним поимањем времена), роман *Oharaska* је изашао у првом српском издању само са кратком белешком на заштитном омоту. Издавач Дејче новине објавио је роман *Oharaska* (без икакве пратеће, критичке апаратуре) још два пута током последње деценије XX века: прештампано издање се појавило 1992. године у 3.000 примерака, а књига под насловом *Oharaska i druge priče* је изашла 1994. године, у 1.000 примерака, обухватајући – поред већ поменутог превода романа *Oharaska* који је сачинила Јасна Мимица-Поповић – и три збирке приповедака Гарсије Маркеса,¹⁶ које су превеле са шпанског језика Маша Рајчић и Бранислава Домић.

Роман *Jesen patrijarha*, дело којим је Гарсија Маркес унео новине у подврсту романа о диктаторима (*la novela de dictador*), мешајући елементе магичног реализма (напуштање линеарног тока времена и узрочно-последичног уланчавања збивања, реконструктивна функција монолога у првом и трећем лицу) и шпанске барокне књижевности (сатира, гротеска, хипербола), објавила је код нас 1979. године Просвета, у преводу са шпанског језика Милана Комненића. Српско издање овог (петог по реду) Маркесовог романа, које се појавило само четири године после изласка из штампе ори-

¹⁵ Прво издање (2010) – 2.000 примерака; друго издање (2012) – 2.000 примерака; треће издање (2015) – 2.000 примерака; четврто издање (2018) – 2.000 примерака.

¹⁶ *Oči plavog psa (Ojos de perro azul)*, *Sahrana velike mame (Los funerales de la Mamá Grande)*, *Neverovatna i tužna priča o nevinoj Erendiri i njenoj bezdušnoj babi (La increíble y triste historia de la cándida Eréndira y de su abuela dealmada)*.

гинала (*El otoño del patriarca*, 1975), употпуњено је „Pogovorom”¹⁷, чији је аутор преводилац.

Представивши укратко писца и његово дело, Комненић указује у поговору на низ културолошких аспеката хиспаноамеричког поднебља (кубанска револуција, језичка целовитост подручја, „бум” новог хиспаноамеричког романа) који су довели не само до појаве магичног реализма као општеприхваћеног стила писања, погледа на свет и облика књижевне свести, већ и до уобличавања Маркесовог схватања књижевне уметности као вештине приповедања по обрасцу бајке. Наративним поступком у роману *Jesen patrijarha*, Гарсија Маркес је начинио заокрет, по мишљењу писца поговора, запутивши се с оне стране магичног реализма и потиснувши дотадашње представе о суштини прозног исказа тако што је погазио жанровске границе, дематеријализовао потку приче и пренебрегао законе композиције. Анализирајући лик патријарха у којем је писац трансцендирао нека од својстава тирана са згуснутим мноштвом типичних одлика у циљу стварања политичке бурлеске, Комненић истиче да се читаоци срећу са типом, односно фантастичном парадигмом сатрапа, а не са обичним књижевним ликом.¹⁸ Роман *Jesen patrijarha*, чија је доминантна одлика истискивање стварности и времена, одражава Маркесово кретање између метафизике и натурализма; време је структурирано као да кружи у себи, збивања се понављају, те долази до истовремености различитих планова радње, а временски редослед губи смисао, чиме ишчезава и фабула у правом смислу речи, истиче Комненић.¹⁹ Структура романа *Jesen patrijarha* сугерише могућност једног усложеног времена и савремености као евокације, док измењена лица једнине и множине, као и наговештени мотиви који нарастају да би потом нагло ишчезли, одражавају несталност Гарсија Маркесове тачке гледишта у овој творевини барокне густине, у којој се китњаст, повремено прецизан стил меша са простим идиомом неуког света, закључује Комненић на крају поговора.²⁰

Роман *Jesen patrijarha* је имао код нас још два издања током осамдесетих година прошлог века, захваљујући Просвети (друго, 1980; треће, 1982), оба штампана у 5.000 примерака. У XXI веку, ово дело је објавио (2015. године) Sezam Book под насловом *Patrijarhova jesen*, у преводу са шпанског језика Надежде Поповић, са белешком на корицама и тиражом од 2.000.

Три године после уласка романа *Jesen patrijarha* у видокруг очекивања српских читалаца, Народна књига је објавила (1982. године) *Hroniku najavljene smrti*, шести Маркесов роман, који је елементима преузетим из филмске уметности (гомилање кратких дијалога и описа, недовољна

¹⁷ Milan Komnenić, „Pogovor”, u: Gabrijel Garsija Markes, *Jesen patrijarha*, Beograd, Prosveta, 1979, str. 279–281.

¹⁸ *Idem*, str. 284.

¹⁹ *Idem*, str. 285–286.

²⁰ *Idem*, str. 286.

психолошка изграђеност ликова) унео значајне новине у документарно-реалистички поступак, приближивши се у великој мери детективском жанру. Прво издање овог дела на шпанском језику (*Crónica de una muerte anunciada*) појавило се 1981. године у милион и пет стотина хиљада примерака, истовремено пласираних у Шпанији, Колумбији, Мексику и Аргентини, уз мноштво интервјуа са аутором и објављених приказа. Само годину дана касније, овај роман је био доступан и читалачкој публици у Србији, такође у великом – за наше прилике – тиражу од 19.000, захваљујући, пре свега, преводиоцу са шпанског језика Бранку Анђићу, који је за српско издање написао и поговор („*Čas antike u karipskom polisu*”)²¹.

Роман *Hronika najavljene smrti* доказује да је Гарсија Маркес, после готово двадесет година усавршавања једне бујне технике која је свој врхунац доживела романом *Jesen patrijarha*, кренуо новим а ипак себи својственим путем, спроводећи економичност писања дисциплинованије и драстичније него икад раније, истиче Анђић већ на почетку поговора.²² Уз отклон у односу на дотадашње узоре (Фокнер, Ками), колумбијски писац се окреће неисцрпним могућностима античког наслеђа, што се непосредно читава на два полемичка плана: први план, уочљив на нивоу садржаја *Hronike*, чини полемика Гарсија Маркеса са хиспаноамеричком књижевном традицијом (иронијом побија убеђење да у дихотомији село-град, аутентичне људске вредности остају у оквиру сеоске пасторале; показује апсурдност архаичног поимања части у латинском свету), а други план се односи на пародију античке трагедије (принцип вероватности и нужности, прилагођен потребама новог књижевног система, постаје принцип који апсурд чини могућим).²³ Указујући на врло сложену мозаичку структуру романа *Hronika najavljene smrti* и непоштовање линеарног временског и природног просторног следа, Анђић посебну пажњу поклања анализи апсурда у овом делу, те пореди *Hroniku* са античким творевинама (*Илијада*, *Краљ Едип*) и наглашава да Гарсија Маркес равноправно користи сновиђења, исечке из свакодневице и легенде чиме појачава пародију, док хипербола, иронија и атмосферски елементи ни у једном тренутку не измичу његовој контроли као у претходном роману *Jesen patrijarha*.²⁴ Тумачење чинилаца који повезују универзално и локално у роману *Hronika najavljene smrti*, а оваплоћени су у изопаченој представи латиноамеричког мушкарца, фаталног заводника Бајарда Сан Романа (*Bayardo San Román*) и многобројним опаскама о временским приликама, наводи Бранка Анђића на закључак о следећим крајњим, постигнутим резултатима:

²¹ Branko Anđić, „Čas antike u karipskom polisu”, u: Gabrijel Garsija Markes, *Hronika najavljene smrti*, Beograd, Narodna knjiga, 1982, str. 111–120.

²² *Idem*, str. 111–112.

²³ *Idem*, str. 112–113.

²⁴ *Idem*, str. 114–118.

Uprkos ironiji, pa i humoru, kao i obilju maštovitih digresija, stiče se utisak da je *Hronika najavljene smrti* dosad najpesimističnija slika međuljudskih odnosa koju je Garsija Markes ponudio čitaocima. Neautentičnost tih odnosa i njihovu jalovost pisac je pokazao proširenjem mikrokosmosa karipskog lokaliteta čiji značaj i značenje do univerzalnosti proširuje parodiranim, inverznim, antičkim modelom.²⁵

Крајем XX века, издавач Народна књига Алфа поново је објавио (1996. године) Анђићев превод романа *Хроника најављене смрти*, овога пута без поговора и податка о штампаном тиражу.

У XXI веку појавио се нови превод Маркесовог романа *Hronika najavljene smrti* са шпанског језика који је сачинила Силвија Монрос-Стојаковић, а објавио Sezam Book два пута (2011, 2018) у укупном тиражу од 4.000; ово издање је праћено текстом („Svi su znali: umesto pogovora”)²⁶ чији је творац, такође, Силвија Монрос-Стојаковић. Користећи временску дистанцу с којом сагледава – скоро у потпуности – књижевно стваралаштво и животни пут Габријела Гарсије Маркеса, ауторка скреће пажњу на чињеницу да је *Hronika najavljene smrti* објављена годину дана пре него што је овом колумбијском писцу додељена и уручена Нобелова награда за књижевност (1982. године), те да је реч о потпуно заокруженом ремек-делу, како у погледу форме тако и у погледу садржине, које би се, због невеликог обима, пре могло назвати новелом него романом.²⁷ У тексту се истичу поједине одлике прозног дискурса Габријела Гарсије Маркеса, зачетника и најупечатљивијег представника магичног реализма, присутне у роману *Hronika najavljene smrti* (неусиљеност лирског набоја, испреплетаног неумољивим призорима убијања и умирања; радња чија се особеност огледа у томе што се описује с краја, те читалац већ на првим страницама сазнаје ко је убица; стилски прочишћене реченице; дубоко познавање људске природе и разумевање ликова; употреба неутралних лексичких средстава, са покојим необичним појмом и/или изразом из народног говора; згуснути хумор изражен у игри речи, репликама и контрапункту).²⁸

Деценију од изласка из штампе прве српске верзије Маркесовог романа *Hronika najavljene smrti*, видокруг наше читалачке публике проширио се 1992. године преводима још два романа овог колумбијског писца.

Роман *General u svom lavirintu*, посвећен Симону Боливару (Simón Bolívar), Ослободиоцу (El Libertador), објављен је у преводу са шпанског језика Загорке Лилић. Ово дело из подврсте новог хиспаноамеричког историјског романа (*la nueva novela histórica hispanoamericana*) изашло је (у 3.000

²⁵ *Idem*, str. 120.

²⁶ Silviya Monros-Stojaković, „Svi su znali: umesto pogovora”, u: Gabrijel Garsija Markes, *Hronika najavljene smrti*, Zrenjanin, Sezam Book, 2011, str. 123–126.

²⁷ *Idem*, str. 123.

²⁸ *Idem*, str. 124–126.

примерака) на иницијативу Просветиног уредника Милана Комненића, само три године после дистрибуције милионског тиража оригинала (*El general en su laberinto*, 1989) на тридесетак језика широм света. Српска верзија романа *General u svom lavirintu* није употпуњена пропратним текстом/текстовима критичког карактера.

Роман *Ljubav u doba kolere*, једини Маркесов љубавни роман, објављен је уз подршку Миливоја Стефановића, уредника Дечјих новина, у преводу са шпанског језика Милене Тробозић, такође без додатних критичких прилога, седам година после појаве оригинала (*El amor en los tiempos del cólera*, 1985). Српска верзија овог Маркесовог романа имала је шест издања: два су реализовале Дечје новине током прошлог века (прво, 1992; друго, 1994) и за њих нису доступни подаци о штампаним тиражима, док је остала четири издања (2010, 2012, 2015, 2018) објавио Sezam Book у другој деценији XXI века, са укупним тиражем од 8.000.²⁹

Роман *О љубави и другим демонима* је последњи Маркесов роман који је ушао у хоризонт очекивања српских читалаца у XX веку; ово (по обиму) невелико дело, које тематски лавира између историјског и љубавног романа, превео је Андрија Гросбергер, а објавила 1994. године Народна књига, у исто време када је изашао и оригинал на шпанском језику (*Del amor y otros demonios*, 1994). Због великог интересовања наших читалаца, издавач Народна књига Алфа објавио је Гросбергеров превод романа *О љубави и другим демонима* још два пута током деведесетих година прошлог века (1994, 1996) у тиражима од 1.000. Нова српска верзија поменутог Маркесовог романа појавила се 2012. године (у 2.000 примерака) захваљујући издавачу Sezam Book и преводиоцу са шпанског језика Силвији Монрос-Стојаковић, која се такође јавља и као аутор краћег, пратећег текста („О мајстору и другим преводима: umesto pogovora”)³⁰ у којем представља роман *О љубави и другим демонима*, пре свега, као Маркесову изјаву љубави и дивљења према тропској природи и људима који живе у овом поднебљу, као и према писању уопште.³¹

Српске верзије преостала три романа из књижевне заоставштине Габријела Гарсије Маркеса – *Sećanja na moje tužne kurve*, *Pukovniku nema ko da piše*, *Zao čas* – објавио је Sezam Book почетком друге деценије XXI века, у тиражима од 2.000. Сва три поменута романа превела је са шпанског језика Силвија Монрос-Стојаковић, а за два је написала и пропратне текстове.

Роман *Sećanja na moje tužne kurve*, последњи је роман који је написао Габријел Гарсија Маркес. Ово дело је стигло до читалаца у Србији 2011. године са временском дистанцом од седам година у односу на оригинал

²⁹ Прво издање (2010) – 2.000 примерака; друго издање (2012) – 2.000 примерака; треће издање (2015) – 2.000 примерака; четврто издање (2018) – 2.000 примерака.

³⁰ Silviya Monros-Stojaković, „O majstoru i drugim prevodima: umesto pogovora”, u: Gabrijel Garsija Markes, *O ljubavi i drugim demonima*, Zrenjanin, Sezam Book, 2012, str. 155–156.

³¹ *Idem*, str. 155.

(*Memorias de mis putas tristes*, 2004) и без додатних, критичких текстова. Издавач Sezam Book је објавио 2018. године друго издање поменутог романа, у истом преводу Силвије Монрос-Стојаковић и у 2.000 примерака.

Дело *Pukovniku nema ko da piše*, други по реду роман који је написао Габријел Гарсија Маркес, изашло је 2012. године на српском језику са закашњeњем већим од пола века у односу на оригинал (*El coronel no tiene quien le escriba*, 1961). Силвија Монрос-Стојаковић истиче у пропратном тексту („I petlove ubijaju, zar ne: umesto pogovora”)³² да је реч о сведеном роману који говори о великој усамљености, али и о љубави и привржености, чији ће се ликови појављивати и у потоњим Маркесовим романима (*Sto godina samoće, Zao čas*).³³ Ауторка такође указује на особености Маркесове интерпункције која се мењала из романа у роман и представљала својеврстан изазов у процесу превођења:

Te formalne promene se najjasnije očitavaju kod upravnog govora i njegovog obeležavanja. No one se nisu odvijale pravolinijski, u smislu da se sa crte prelazi na navodnike, nego već kad je autor prešao na navodnike u nekom prethodnom delu, on se opet vraća na crte da bi ih kombinovao s navodnicima. Naravno, prilikom prevođenja, i ovog puta je izvornik poštovan i u pomenutom segmentu. Uostalom, sama ta okolnost može, na način izjednačavanja označenog i označitelja, da ukaže na autorov temeljni stav o cikličnosti vremena.³⁴

Роман *Zao čas* је ушао у хоризонт очекивања српских читалаца у исто време (2012. године) када и роман *Pukovniku nema ko da piše*, такође са великим закашњeњем, односно педесет година после објављивања оригинала (*La mala hora*, 1962). Српска верзија је пропраћена пригодним текстом Силвије Монрос-Стојаковић („Nedovršena rečenica: umesto pogovora”)³⁵ у којем се ово дело, својеврсни наставак већ прослављеног романа *Pukovniku nema ko da piše* (радња се збива у истом неименованом граду/вароши/селу, са истим ликовима), сагледава у дијахронијском низу како српске преводне књижевности тако и Маркесовог фикционалног стваралаштва, уз закључак ауторке да реверзибилност етапа у формирању поменутих корпуса не би требало да представља препреку у ваљаној рецепцији пишневог магичног реализма:

Bude li čitalac dovoljno odan svetu začetnika književne obrade čarobne stvarnosti koja je svuda oko nas, ma gde mi bili – samo ako umemo da je, kao takvu, i sami sagledamo te je čudom jednako preuzmemo i, svako sa svog mesta, prenesemo

³² Silviya Monros-Stojaković, „I petlove ubijaju, zar ne: umesto pogovora”, u: Gabrijel Garsija Markes, *Pukovniku nema ko da piše*, Zrenjanin, Sezam Book, 2012, str. 111–114.

³³ *Idem*, str. 112.

³⁴ *Idem*, str. 112–113.

³⁵ Silviya Monros-Stojaković, „Nedovršena rečenica: umesto pogovora”, u: Gabrijel Garsija Markes, *Zao čas*, Zrenjanin, Sezam Book, 2012, str. 177–179.

dalje – i mimo redosleda objavljivanja prevoda, u nekom zgodnom času će i sam konačno steći pun uvid u ukupnu, a, naizgled, tako jednostavnu čaroliju ovog pisca, kao i u razvoj njegove sopstvene putanje kroz pisanje, pa i ljude.³⁶

Указујући на утицај Хемингвеја на уобличавање Маркесове наративне технике, Силвија Монрос-Стојаковић повезује, у широком епистемолошком луку, омиљене теме својствене Крлежи (глупост), Андрићу (пролазност) и Гарсији Маркесу (понављање човекових радњи и људских судбина), са освртом на истанчани смисао за хумор код колумбијског писца, који неретко само сладокусци уочавају између редова.³⁷ На крају овог кратког текста, Силвија Монрос-Стојаковић наводи да, приликом превођења, постојање узора може да постане извор додатних тешкоћа, чак и када су даги преводи зналачки сачињени, као што је случај са хрватским преводом (*Zla kob*, 1979) поменутог Маркесовог романа, чији је творац био врсни хиспаниста Миливој Телећан. „Најтеже је, у ствари, то време равнанја, рачванја или упоређиванја, као и упоредног ослушкиванја себе samog. То време таčnosti, uprkos nedovršenim rečenicama.”³⁸

4. Закључак

Преводна рецепција романа Габријела Гарсије Маркеса у Србији обухвата свих десет романа овог колумбијског писца, који су преведени на српски језик у целости и објављени у облику књига. Овај вид рецепције није се увек одвијао у складу са хронолошким редоследом појаве оригинала на шпанском језику, већ је, најчешће, пратио одјек на који су Маркесови романи наилазили на међународној књижевној сцени.

Први роман Гарсије Маркеса који улази (1973. године) у српску преводну књижевност јесте роман *Sto godina samoće*. Превод овог дела са шпанског на српски језик, који је сачинила Јасна Мимица-Поповић, представља једини превод романа *Sto godina samoće* на српском језику који су користили сви наши издавачи (БИГЗ, Просвета, Народна књига Алфа, Завод за уџбенике, Sezam Book) како у XX тако и у XXI веку. Скоро 200.000 примерака, одштампаних у раздобљу од 45 година (1973–2018)³⁹, чини роман *Sto godina samoće* хиспаноамеричким делом са највећим тиражем код нас, а Гарсију Маркеса најпопуларнијим писцем Хиспанске Америке на српском језичком подручју. Највећи део овог тиража (176.000 примерака) реализовао је Београдски издавачко-графички завод, објавивши у периоду од петнаестак година (1973–1991) осам издања поменутог романа, праћених белешком Јасне Мимица-Поповић. Први поговор овом делу, који је био састављен од

³⁶ *Idem*, str. 177–178.

³⁷ *Idem*, str. 178.

³⁸ *Idem*, str. 179.

³⁹ Овај апроксимативни збир обухвата све познате тираже романа *Sto godina samoće* из прошлог и овог века, као и претпостављени тираж издавача Народна књига Алфа.

текстова страних аутора, појавио се (1985. године) у Просветином издању, захваљујући уреднику Милану Комненићу, а предговор Миливоја Стефановића је објављен (2002. године) у посебном издању Завода за уџбенике и наставна средства. Роман *Sto godina samoće* Габријела Гарсије Маркеса је означио прекретницу не само у стваралаштву самог аутора, већ и у хиспаноамеричкој књижевности уопште, а објављивање превода овог дела на српском језику представљало је драгоцену замишљајућу рецепцију литературе Хиспанске Америке код нас. Преводна рецепција романа *Sto godina samoće* била је у Србији правремена и веома интензивна, уз опаску да се одговарајућа пратећа апаратура критичког карактера, премда високог књижевног квалитета, нажалост јавила са знатним закашњењем.

После овог иницијалног пробоја, осталих девет Маркесових романа је sukcesивно улазило у преводну српску књижевност. Током раздобља од 34 године (1978–2012), шест романа је објављено у XX веку (*Oharaska*, 1978; *Jesen patrijarha*, 1979; *Hronika najavljene smrti*, 1982; *General u svom lavirintu*, 1992; *Ljubav u doba kolere*, 1992; *O ljubavi i drugim demonima*, 1994), а три романа у XXI веку (*Sećanje na moje tužne kurve*, 2011; *Pukovniku nema ko da piše*, 2012; *Zao čas*, 2012), са временским дистанцама које су варирале од нулте (за роман *O ljubavi i drugim demonima* који је објављен на српском језику исте године [1994] када и на шпанском) до готово полувековне (у случајевима романа *Pukovniku nema ko da piše* [1961–2012] и *Zao čas* [1964–2012]). Овај рецепционистички процес, чији је почетак (1973. године) био подстакнут међународним одјеком књижевне награде „Ромуло Галегос” (1972. године), текао је прилично уједначеним ритмом, са два дужа прекида (1982–1992, 1994–2011) и благо појачаним (1982. године) издавачким активностима (*Jesen patrijarha*, 3. издање; *Sto godina samoće*, 4. црно издање; *Hronika najavljene smrti*) поводом додељивања Гарсији Маркесу Нобелове награде за књижевност.

У преводној рецепцији романа Габријела Гарсије Маркеса у Србији учествовало је осам преводаца. Јасна Мимица-Поповић је иницирала овај рецепционистички процес код нас (*Sto godina samoće*, 1973; *Oharaska*, 1978), а Силвија Монрос-Стојаковић је превела највећи број (пет) Маркесових романа (*Sećanje na moje tužne kurve*, 2011; *Hronika najavljene smrti*, 2011; *Zao čas*, 2012; *O ljubavi i drugim demonima*, 2012; *Pukovniku nema ko da piše*, 2012). Осталих шест преводаца је учествовало са једним Маркесовим преведеним романом: Милан Комненић (*Jesen patrijarha*, 1979), Бранко Анђић (*Hronika najavljene smrti*, 1982), Милена Тробозић (*Ljubav u doba kolere*, 1992), Загорка Лилић (*General u svom lavirintu*, 1992), Надежда Поповић (*Patrijarhova jesen*, 2015) и Андрија Гросбергер (*O ljubavi i drugim demonima*, 1994). Само три романа (од десет колико их је укупно написао Габријел Гарсија Маркес) превођена су два пута на српски језик, једном у прошлом а други пут у овом веку: *Hronika najavljene smrti* (Бранко Анђић,

1982; Силвија Монрос-Стојаковић, 2011), *О љубави и другим демонима* (Андрија Гросбергер, 1994; Силвија Монрос-Стојаковић, 2012) и *Jesen patrijarha* (Милан Комненић, 1979) vs. *Patrijarhova jesen* (Надежда Поповић, 2015). Са изузетком четири Маркесова романа (*Oharaska, Ljubav u doba kolere, General u svom lavirintu, Sećanje na moje tužne kurve*) који су до наших читалаца стигли само са преводом основног текста, српске верзије осталих шест романа овог писца садрже и прилоге критичког карактера (предговоре, поговоре) чији су аутори били, у највећем броју случајева, преводиоци. За роман *Hronika najavljene smrti* постоје два поговора: један Бранка Анђића (из 1982. године), а други Силвије Монрос-Стојаковић (из 2011. године). Највише пропратних текстова у функцији поговора (за чак четири Маркесова романа), написала је Силвија Монрос-Стојаковић; ови прилози су настали у XXI веку и пружају нашим читаоцима, поред критичких осврта, и увид у виђење поменутих дела са преводилачке тачке гледишта.

Поједини учесници у преводној рецепцији Маркесових романа на српском језику имали су више активних улога. Поред тога што је превео роман *Jesen patrijarha* и написао поговор за ово дело, Милан Комненић је био уредник едиције „Prosveta” у оквиру које је објављен роман *General u svom lavirintu*, као и приређивач два Просветина кола едиције „Hispanoamerički roman”, од којих је у оквиру другог кола изашао роман *Sto godina samoće*. Миливоје Стефановић, аутор предговора за роман *Sto godina samoće*, био је уједно и уредник Дечјих новина у време када је овај издавач објавио роман *Ljubav u doba kolere*.

Српска преводна књижевност је употпуњена бројним (41) издањима превода Маркесових романа које је, током вишедеценијског раздобља (1973–2018), реализовало шест издавача. Објавивши (1973. године) прво издање превода романа *Sto godina samoće*, којим је остварен иницијални пробој у овом рецепционистичком процесу, а потом још и седам џепних издања поменутог дела, Београдски издавачко-графички завод је постао први (у хронолошком погледу) и најплоднији (по тиражима) издавач Маркесових романа на српском језичком подручју. Почетком XXI века, преводну рецепцију романа Гарсије Маркеса на српском језику, обновио је издавач Sezam Book, који је за непуну деценију (2010–2018) прерастао у нашег издавача са највећим бројем објављених Маркесових романа (8) и издања (16). У том смислу, по продуктивности следе Народна књига Алфа (3 романа, 6 издања), Просвета (3 романа, 5 издања), Дечје новине (2 романа, 5 издања) и Завод за уџбенике и наставна средства (1 роман, 1 издање). Највише издања (15) је доживео роман *Sto godina samoće*, а потом *Ljubav u doba kolere* (6), *Jesen patrijarha* (4), *О љубави и другим демонима* (4), *Hronika najavljene smrti* (4), *Oharaska* (3), *Sećanja na moje tužne kurve* (2). Одштампани тиражи су у прошлом веку били знатно већи него у овом столећу, што не показује одступања од уобичајене издавачке праксе.

Романи Габријела Гарсије Маркеса присутни су у српској преводној књижевности већ скоро пет деценија, а нова издања из XXI века готово целокупног романескног стваралаштва овог аутора показују да интересовање наших читалаца за поменути делима не јењава. Преводна рецепција Гарсија Маркесових романа на српском језику била је целовита и веома успешна, са значајним присуством елемената интерпретативног одјека. Хоризонт очекивања наших читалаца формирао се, у највећој мери, правовремено, чак у појединим раздобљима уз промишљене и плански организоване преводилачко-издавачке активности, снажно доприносећи ширењу утицаја Маркесовог магичног реализма у Србији, најчешће у складу са прихватањем поменутих дела на међународној књижевној сцени. Будуће модификације видокруга српских читалаца могле би да се реализују у виду израде нових верзија превода Маркесових романа на српски језик, као и одговарајућих пратећих, критичких текстова који би употпунили постојећа издања и осветлили их са становишта нових научних сазнања.

ИЗВОРИ

- Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, Beograd, BIGZ, 1973.
 Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, Beograd, BIGZ, 1976.
 Garsija Markes, Gabrijel, *Oharaska*, Gornji Milanovac, Dečje novine, 1978.
 Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, 2. džepno izdanje, Beograd, BIGZ, 1978.
 Garsija Markes, Gabrijel, *Jesen patrijarha*, Beograd, Prosveta, 1979.
 Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, 3. džepno izdanje, Beograd, BIGZ, 1979.
 Garsija Markes, Gabrijel, *Jesen patrijarha*, 2. izdanje, Beograd, Prosveta, 1980.
 Garsija Markes, Gabrijel, *Jesen patrijarha*, 3. izdanje, Beograd, Prosveta, 1982.
 Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, 4. džepno izdanje, Beograd, BIGZ, 1982.
 Garsija Markes, Gabrijel, *Hronika najavljene smrti*, Beograd, Narodna knjiga, 1982.
 Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, 5. džepno izdanje, Beograd, BIGZ, 1984.
 Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, 6. džepno izdanje, Beograd, BIGZ, 1985.
 Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, Beograd, Prosveta [et al.], 1985.

Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, 7. džepno izdanje, Beograd, BIGZ, 1991.

Garsija Markes, Gabrijel, *General u svom lavirintu*, Beograd, Prosveta, 1992.

Garsija Markes, Gabrijel, *Ljubav u doba kolere*, Gornji Milanovac, Dečje novine, 1992.

Garsija Markes, Gabrijel, *Oharaska*, 2. izdanje, Gornji Milanovac, Dečje novine, 1992.

Garsija Markes, Gabrijel, *Ljubav u doba kolere*, 2. izdanje, Gornji Milanovac, Dečje novine, 1994.

Гарсија Маркес, Габријел, *О љубави и другим демонима*, Београд, Народна књига, 1994.

Гарсија Маркес, Габријел, *О љубави и другим демонима*, Београд, Народна књига Алфа, 1994.

Garsija Markes, Gabrijel, *Oharaska i druge priče*, Gornji Milanovac, Dečje novine, 1994.

Гарсија Маркес, Габријел, *О љубави и другим демонима*, 3. издање, Београд, Народна књига Алфа, 1996.

Гарсија Маркес, Габријел, *Хроника најављене смрти*, Београд, Народна књига Алфа, 1996.

Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, Beograd, Narodna knjiga-Alfa, Neven, 1998.

Гарсија Маркес, Габријел, *Sto godina samoće*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, 2002.

Garsija Markes, Gabrijel, *Ljubav u doba kolere*, Beograd, Sezam Book, 2010.

Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, Zrenjanin, Sezam Book, 2010.

Garsija Markes, Gabrijel, *Sećanja na moje tužne kurve*, Zrenjanin, Sezam Book, 2011.

Garsija Markes, Gabrijel, *Hronika najavljene smrti*, Zrenjanin, Sezam Book, 2011.

Garsija Markes, Gabrijel, *Zao čas*, Zrenjanin, Sezam Book, 2012.

Garsija Markes, Gabrijel, *Ljubav u doba kolere*, 2. izdanje, Beograd, Sezam Book, 2012.

Garsija Markes, Gabrijel, *O ljubavi i drugim demonima*, Zrenjanin, Sezam Book, 2012.

Garsija Markes, Gabrijel, *Pukovniku nema ko da piše*, Zrenjanin, Sezam Book, 2012.

Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, 2. izdanje, Zrenjanin, Sezam Book, 2012.

Garsija Markes, Gabrijel, *Ljubav u doba kolere*, 3. izdanje, Zrenjanin, Sezam Book, 2015.

- Garsija Markes, Gabrijel, *Patrijarhova jesen*, Zrenjanin, Sezam Book, 2015.
- Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, 3. izdanje, Zrenjanin, Sezam Book, 2015.
- Garsija Markes, Gabrijel, *Ljubav u doba kolere*, 4. izdanje, Zrenjanin, Sezam Book, 2018.
- Garsija Markes, Gabrijel, *Sećanja na moje tužne kurve*, 2. izdanje, Zrenjanin, Sezam Book, 2018.
- Garsija Markes, Gabrijel, *Sto godina samoće*, 4. izdanje, Zrenjanin, Sezam Book, 2018.
- Garsija Markes, Gabrijel, *Hronika najavljene smrti*, 2. izdanje, Zrenjanin, Sezam Book, 2018.

ЛИТЕРАТУРА

- Anđić, Branko, „Čas antike u karipskom polisu”, u: Gabrijel Garsija Markes, *Hronika najavljene smrti*, Beograd, Narodna knjiga, 1982, str. 111–120.
- Komnenić, Milan, „Pogovor”, u: Gabrijel Garsija Markes, *Jesen patrijarha*, Beograd, Prosveta, 1979, str. 279–286.
- Mimica-Popović, Jasna, „Beleška o piscu”, u: Gabrijel Garsija Markes, *Sto godina samoće*, Beograd, BIGZ, 1973, str. 331.
- Monros-Stojaković, Silvija, „Svi su znali: umesto pogovora”, u: Gabrijel Garsija Markes, *Hronika najavljene smrti*, Zrenjanin, Sezam Book, 2011, str. 123–126.
- Monros-Stojaković, Silvija, „I petlove ubijaju, zar ne: umesto pogovora”, u: Gabrijel Garsija Markes, *Pukovniku nema ko da piše*, Zrenjanin, Sezam Book, 2012, str. 111–114.
- Monros-Stojaković, Silvija, „Nedovršena rečenica: umesto pogovora”, u: Gabrijel Garsija Markes, *Zao čas*, Zrenjanin, Sezam Book, 2012, str. 177–179.
- Monros-Stojaković, Silvija, „O majstoru i drugim prevodima: umesto pogovora”, u: Gabrijel Garsija Markes, *O ljubavi i drugim demonima*, Zrenjanin, Sezam Book, 2012, str. 155–156.
- Стефановић, Миливоје, „Сто година самоће. У свету Маконда”, у: Габријел Гарсија Маркес, *Сто година самоће*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства, 2002, стр. 7–25.

Vesna Dickov

LAS TRADUCCIONES AL SERBIO DE
LAS NOVELAS DE GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ
(Resumen)

El presente trabajo se ocupa de la recepción de las traducciones de las novelas del escritor colombiano Gabriel García Márquez entre los serbios. Esta investigación abarca las traducciones al serbio de las novelas de García Márquez, que se han publicado durante los siglos XX y XXI. Con el objetivo de determinar el alcance y la calidad de este proceso de recepción, se han considerado todos los parámetros principales (dinámica evolutiva, publicaciones, circulación, aparatos de apoyo y complementarios), así como los participantes relevantes de dicho proceso (traductores, autores de prefacios y postfacios, editoriales), todo ello desde un punto de vista analítico-crítico y de acuerdo con el criterio cronológico. Teniendo en cuenta la importancia de las novelas de Gabriel García Márquez en la conformación del realismo mágico como una corriente específica de la literatura hispanoamericana, se indica su papel en el establecimiento de un horizonte apropiado de expectativas de los lectores serbios, así como las posibles direcciones de sus futuras modificaciones.

Palabras clave: Gabriel García Márquez, realismo mágico, literatura hispanoamericana, recepción, traducciones.

Примљено 4. новембра 2019, прихваћено за објављивање 10. децембра 2020. године.